

Bränningen

Medlemsblad för Söderhamns Kust & Skärgårdsförening

- Årgång 37 -

Nr 1 2025

Innehåll:

Sid 2	<i>Ordförandeord</i>	Sid 8-10	<i>Årsmöteshandlingar</i>
Sid 3	<i>Åkerströms mek.verkstad</i>	Sid 11-13	<i>Sjöfart förr och nu</i>
Sid 4-5	<i>Adventskaffet</i>	Sid 14-15	<i>Epoker i vår skärgårdshistoria</i>
Sid 6-7	<i>Strömning från Skärså</i>	Sid 16	<i>INBJUDAN till ÅRSMÖTE</i>

40 kr

Skärgårdsvänner!

När dessa rader författas handlar tv-utsändningarna i stora drag om vintersport. För min del avslutas vintern med vårens intågande den första söndagen i mars då vinterns huvudtävling Vasaloppet avgörs. Då man som småpojke avslutade sportlovsveckan familjen tillbringade i Sälen, genom att på hemvägen följa loppet till Mora så diskuterades hur skidåkarna skulle valla för att klara den s.k. dagsmejan d.v.s. den begynnande vårsolens kapacitet att smälta vintersnön. På samma förväntansfulla sätt väntar vi åter efter längre dagar och ljusare dygn.

Jag berörde i senaste Bränningen att styrelsen under många år vid olika tillfällen diskuterat situationen för Svartsunds-rännan med kommunen utan att ha fått den respons vi önskat. Vår tidigare ordförande, Lennart Andersson, har till vår glädje ånyo engagerat sig i frågan och återigen tillskrivit kommunen. Vi hoppas nu att detta leder till konstruktiva diskussioner om hur vår viktiga Svartsundsränna ska vårdas så den kan bestå.

I denna utgåva av Bränningen kan ni bland annat läsa om strömmingshandeln i Skärså från flydda tider, liksom utvecklingen av sjöfartshandeln i vår kommun. Mycket nöje.

Våra huvudsakliga engagemang under framförvarande år framgår av vår verksamhetsplan som är redovisad i denna skrift.

Ni är alltid välkomna att kontakta mig med synpunkter m.m. på 070-569 49 47 eller nils.stefansson@nastefansson.se. Om ni ringer och jag inte svarar, lämna meddelande eller skicka sms.

Nils Stefansson

Ordförande

FOTO: Sture C

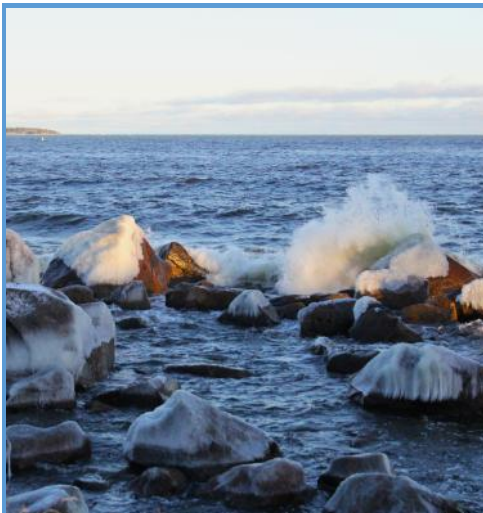
OMSLAGSBILDEN:

Ljusnebotten utanför Vallvik, den 11 januari 2025.

Vågorna som bryter vid strandkanten lämnar endast en tunn isskorpa på stenarna.

Det ser inte ut som det blir någon is i år heller. Senast isen låg på Ljusnebotten var 2006.

FOTO: Christer Grehn

ÅKERSTRÖMS MEKANISKA VERKSTAD

I kommande nummer av Bränningen kommer en av Bränningens medarbetare, Janne Jonsson, att redogöra för den spännande slakten Åkerström, framstående tekniker och mekaniker i fyra generationer, som alla söderhamnare känner genom den väletablerade firman Åkerströms mekaniska verkstad, med adress Hambréusgatan på Öster, närmste granne till Fiskarmuseet i kvarteret Gäddan. En gång i tiden tillverkades även inombordsmotorn "ÅKE".

P.E. ÅKERSTRÖM (lägg märke till att 'P' är borttaget på skylten). Personerna är fr.v.: Ingvar Ullström (mångårig trotjänare i verksta'n), Per-Ove Johansson (anställd ett par år), Per-Arne Åkerström, Einar och Sylvia Åkerström (Per-Arnes far & mor), gossen 4½ år heter Peter Källgren och är Per-Arnes systerson. På nedre bilden visar Einar en Åke-motor som finns kvar. Bilderna tagna 1977 av Sture C.

Om inombordsmotorn ÅKE:

P.E.Åkerströms Mekaniska Verkstad i Söderhamn bildades 1919. Innehavaren Per-Erik Åkerström f. 1871, började omkring 1927 tillverka den lilla inombordsmotorn ÅKE.

Ritningarna gjordes av sonen Ture Åkerström (en yngre bror till Einar) Endast en motortyp fanns på programmet, en encylindrig tvåtaktare på 2,5 hk för bensin/fotogendrift. Backslag saknades.

Mellan fem och tio motorer producerades varje år under vintrarna, då det inte var så mycket annat arbete i verkstaden.

(Dessa uppgifter är hämtade ur boken "Svenska båtmotorer" av Lars Biström, Bo Sundin. /utgiven i Skärhamn 1991) /Per-Arne/

Ett mejl från Janne Jonsson riktat till den Bränningen-läsande allmänheten där han efterlyser bilder:

"Har någon äldre kort att dela med sig av? Jag gissar att många har kort över verkstaden på Öster. Intressant med foton från, säg 1916-1930, eller helst ännu äldre (från Grundvik t.ex. där familjen kom ifrån). Skulle även passa bra med bilder från det ångdrivna elverket på Kungsgatan! Är det någon som har sådana?"

I JULI PÅ GÄDDAN PLANERAS EN UTSTÄLLNING OM ÅKERSTRÖMS MOTOR & MEK.VERKSTAD, INKLUSIVE "ÅKE"

ADVENTSKAFFET PÅ GÄDDAN

25 ÅR

Adventskaffe på Fiskarmuseet är en uppskattad tradition. Värmen strålar emot besökarna redan ute på tunet där marschaller, eldkorgar och glögg värmer gott! Väl inne serveras kaffe med adventsdoppa i förstaadventsljusens sken... Så har det varit och så var det även 2024...

Inbjudan i Bränningen nr4 år 2000...

...och bläddrar man tillbaka i årgångarna av Bränningen, så dyker inbjudan här till vänster upp, i nr 4, år 2000, för 25 år sedan. Kanske är det det första adventskaffet på Gäddan? Och det är väl troligt, då Gäddan inköptes till Skärgårdsföreningen 1997...

Adventskaffet blir en mysig samvaro i vintermörkret, men det kan lysas upp av marschaller, adventsljus och vit snö. Annan samvaro genom åren har varit **Sotaraftnar** som hållits på olika ställen, **Höstmöten** med föreläsare och ämnen med skärgårdsanknytning, **Berättarkvällar** som vi hade en period, där vem som ville kunde dela med sig av någon skärgårdsupplevelse. **Orndagen** i juni var också ett evenemang som föreningen deltog i många år. Den kan kanske liknas vid **Storjungfrudagen** i juli. En möjlighet att uppleva skärgården! Hoppas vi orkar fortsätta att utveckla och förverkliga dessa och liknande sammankomster.

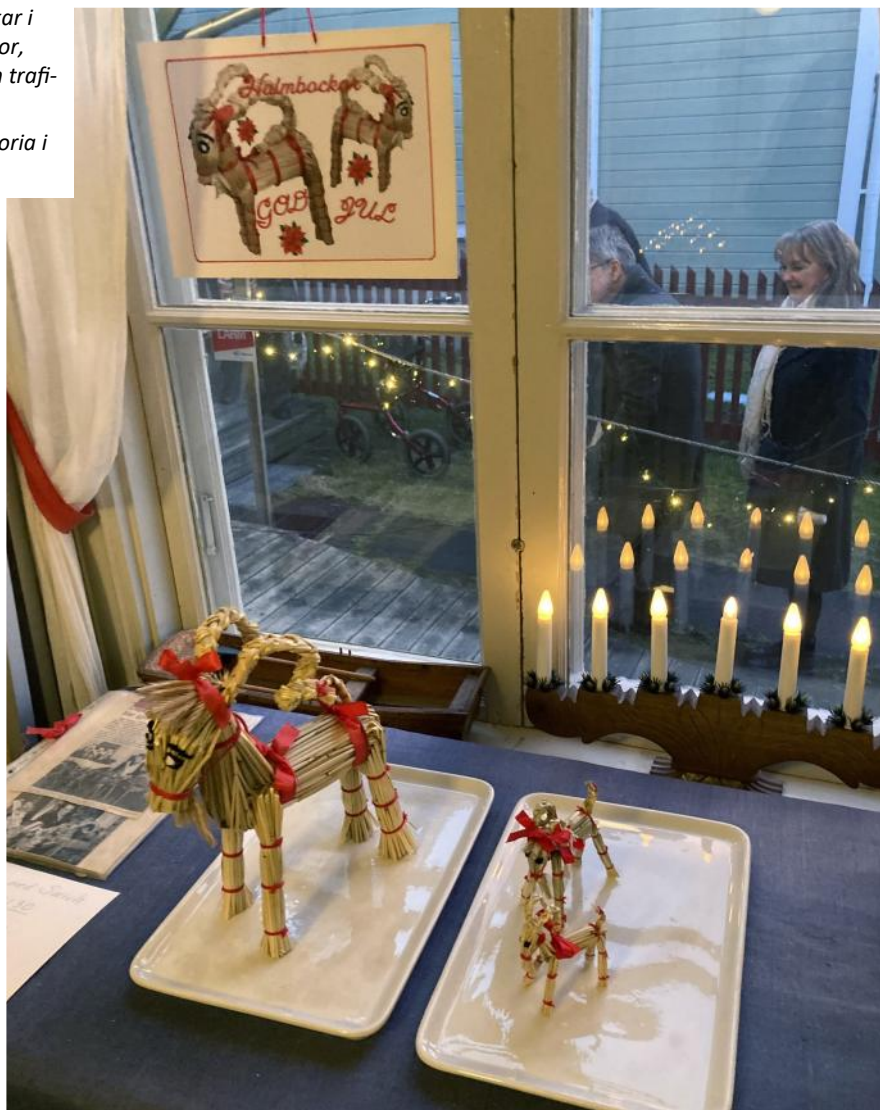
Astrid Forslund, styrelseledamot, tar emot Siv och Björn Larson, trogna medlemmar sedan föreningens start 1982.
/Adventskaffefotografer: Hans F & Sture C/

Den gamla fiskarbostaden, bestående av ett rum och kök har tillhört fiskare- och skeppssläkten Törnberg, därefter familjen Laurin, som Skärgårdsföreningen fick köpa den av. Nu en härlig plats för vårt Adventskaffefirande...

Nio av Ingegerd Olssons tio gulliga och välgjorda julbockar i olika storlekar, hittade nya ägare liksom fyra fartygstavlor, teckningar av kustångare och ångslupar, som förr i tiden trafikerade farvattnen innan järnväg och bussar tog över. Sommarens Miniutställning om Söderhamns sjöfartshistoria i bild och text kunde också studeras.

"Kommersen" med julbockar, båttavlor m.m. i utställningsrummen. Detta var tidigare rum och kök, i den vinkelbyggnad, som byggdes efter stadsbranden 1876. Öster klarade sig och hjälpte på detta sätt till att fylla det uppkomna behovet av bostäder. Nu utgör den en del av Fiskarmuseet.

Syrlig strömming i säckar

Av Roger Bergström

Fiskelägen på fastlandet i Söderhamnstrakten hade under lång tid handel med bönder från Hälsinglands inlandssocknar. Handelsvaran var framför allt strömming. Den här berättelsen handlar om hur denna handel såg ut vid Skärså fiskeläge i Norrala.

Här utvecklar Roger Bergström för Bränningens läsare ett avsnitt ur sin bok ”Skärså Fiskeläge”, som gavs ut 2023.

Skärså var ett av de största fiskelägena på Norrlandskusten med som mest cirka 65–70 fiskare. Not- och skötfiske bedrevs under århundraden huvudsakligen av Norralabönder. De bodde ”oppe i sockna” och kom ner vissa sommarperioder till sina bodar eller enkla fiskarstugor i Skärså. Under senare halvan av 1800-talet blev det allt ovanligare att bönderna fiskade. I stället kom nya grupper av personer in och de blev yrkesfiskare med fisket som huvudsaklig sysselsättning. De som tog över fisket var bondsöner som inte ärvde något jordbruk, jordlösa personer som småbrukare och backstugusittare, samt nyinflyttade.

hastigheten var ett tag satt till 15 km i timmen. Den nya vägen förändrade strömmingshandeln så att utsocknes bönder slutade att komma för att köpa strömming. Kringresande fiskförsäljare från Skärså fick det lättare. Snabba transporter till Söderhamn och tåg öppnade nya marknader. Köparna som tidigare kommit till säljarna, fick nu istället besök av säljarna.

Handeln med tillresta bönder pågick länge under bondefiskets tid, men även sedan yrkesfiskare tagit över i Skärså. Ibland kom andra än bönder för att köpa strömming, men det kunde inte vara vem som helst som skickades på strömmingsresa. Konkur-

fem till sex gånger per år och det berodde nog på att man ibland handlade även åt grannar eller andra bekanta. Enligt fiskardottern Elin Johansson kom de långfarande bönderna framåt kvällen och kunde då i bästa fall köra hem med last nästa morgon. Men det var inte bara att åka ner till fiskeläget och köpa strömming. Ibland var fångsten liten och vädret dåligt och det kunde gå flera dagar då det inte fanns någon strömming att köpa. Bönderna fick då hyra sovplatser hos fiskarna, både på låga stugvindar och i tjär- och fiskdoftande sjöbodas. En del bönder fördrev väntetiden med att åka med ut på fisketurer.

Betydelsen av strömmingsköp kommer fram i en omfattande handskrift om Sveriges vägar från 1790-talet. Där nämns vägunderhåll för att underlätta köp av färsk strömming i Norrala och Enånger. Författaren, som hette Johan Elers (1730–1813), tar upp att kärrvägen från Rengsjö via Hamre i Trönö och till Norrala skulle till liten kostnad kunna upparbetas till en bättre väg. Därigenom skulle köparna slippa åka den längre landsvägen.

Handeln med fisk gav naturligtvis pengar och bytesvaror till Skärsåborna. Fiskarfamiljerna tjänade även på att köparna ibland behövde husrum och mat. Barnen kunde tjäna en grindslant och få några ören för att vakta hästar. För Svartviksbönder kunde det bli en extra inkomst om de besökande bönderna behövde komplettera förrådet av hästfoder.

Under glansdagarna levererade 30–35 båtlag (60–70 fiskare) strömming till kajen i Skärså. Leveranserna dit kom inte bara från Skärså utan kunde också komma från Korsholmen, Sikfjärden, Sivik, Strandänge, Stålnäs, Stäckfjärden och ibland från några fiskare på Klacksörarna. Strömming var i särklass den viktigaste produkten, men även mindre mängder av lax, sik och några andra

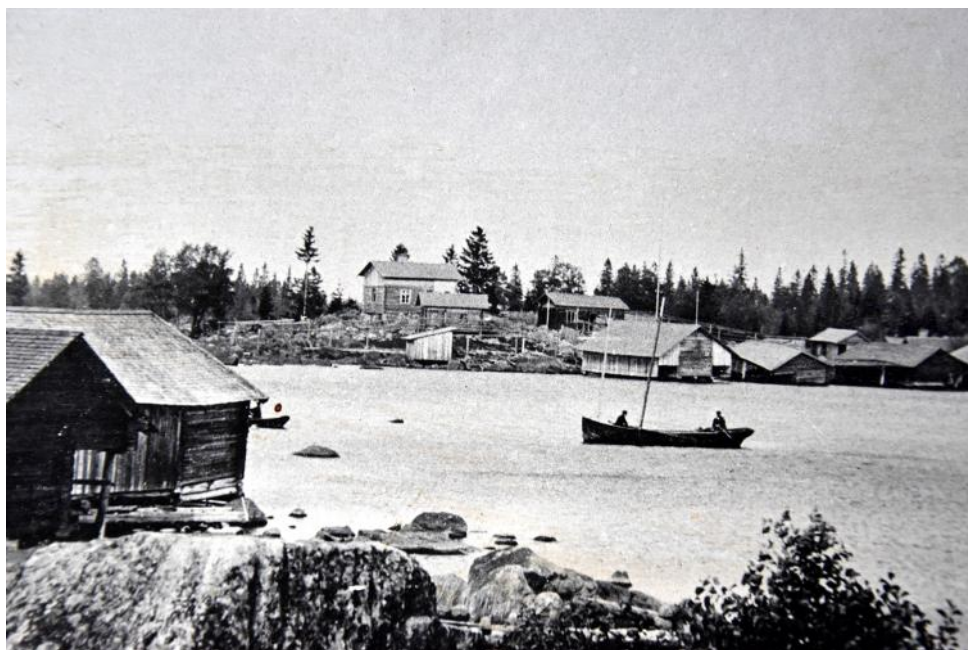

Foto över Skärsåffjärden vid början av 1900-talet. Ännu dominerade rodd- och segelbåtar, men båtmotorerna var i antågande. Mitt i bilden syns nuvarande Skärså samlingslokal med påbyggd övervåning. Bilden är beskuren. Foto: Wilhelm Lange.

Skärså nåddes från övriga delar av Norrala på en krokig stig eller senare en enkel kärrväg. De som kom längre bort ifrån kunde ansluta till denna enkla väg antingen via Kungsgården och kyrktrakten eller via Söderhamn och Vågbro. Båda vägarna ledde till Svartvik och sedan mot Skärså. År 1921 stod en väg klar från Svartvik till Skärså och biltrafik kunde komma igång. Högsta tillåtna

rensen var hård om att få köpa strömming och köparen skulle inte bara kunna förhandla, utan han skulle också vara känd för nykterhet och pålitlighet.

Köparna kom vanligen med häst och trilla – en gång före slåttern och en gång på hösten för bunkring av vinterföda. Under första världskriget och andra kristider kom många inlandsbönder oftare. En del köpare kom

En tidig morgon under slutet av 1920-talet. Ännu blandas hästar och bilar på kajen i Skärså. Foto: Gustav Sahlin/DiBis, Norrala hembygdsförening.

arter landades vid Skärså. Vid fiskelägena längs Gävleborgs kust bestod fångsten mest av strömming. På andra håll ökade andra arters andel i fångsten, lax och sik norrut och gädda, abborre, torsk och ål söderut.

I Söderhamns Tidning 1899 berättas att dagligen ända till 14 forbönder, gemenligen kallade "opplänningar" eller "fiskmåsar" kunde komma till Skärså. Det sägs att man kom från 14 socknar, bland annat från Järvsö, Arbrå, Alfta, Bollnäs, Hanebo, Mo, Ovanåker, Rengsjö, Segersta, Trönö och Undersvik. Köparna kunde då ha 6–7 mil enkelresa till Skärså, en ansevärd sträcka

med häst och trilla. Vid vissa tillfällen blev det trångt i Skärså och 1867 köpte kommunen loss en sjöbod och en gistvall, i Skärså kallad gälla, bara för att bereda plats för besökande åkdon och hästar. Åtminstone två färdstallar har det också funnits i Skärså för besökarnas hästar.

Det man huvudsakligen handlade med i Skärså var färsk strömming eller ibland saltad. Många bönder som kom ner ville ha rensad strömming. Rensning gjordes oftast av kvinnor, men även ungdomar hjälpte till ibland. Den inköpta strömmingen packades i långa smala jutesäckar och en häst kunde

Arbråborna menade att värmen under hemtransporten plus den saltningemetod de använde gjorde att strömmingen blev mörare och smakligare än den i handeln. Vid hemkomsten sköljdes den i kallt vatten. Syrligheten behölls och uppskattades av innevånarna; den har "en 'pikant' smak och är drygare, mera 'sofvelsam'." När besökande bönder blev kvar ett tag i Skärså och var tvungen att köpa mat av Skärsåbor så fick de ibland färsk strömming. Men de tillresta bönderna tyckte den smakade konstigt.

Journalisten PW Häger har skrivit att Nathan Söderblom, sedermera ärkebiskop och fredspristagare, brukade komma ibland för att köpa strömming. Han hade då ferier från universitetet i Uppsala och besökte sin pappa Jonas, kyrkoherde i Norrala, och sin mamma Sophie. Det berättas att en av de sista som kom till Skärså med häst och trilla för att köpa strömming var Skomakar-Lars från Flästa i Arbrå. Det skulle ha varit en god bit in på 1920-talet.

Källor:

Elers 1790-1800, blad 30-32; intervju med Petrus Collin, Sven Gunnarsson m.fl.; Häger 1966, s. 10-12; Söderhamns Tidning.

Ett färdstall på "Hamna" i Skärså. Foto: okänd/Skärså fiskemuseum.

dra motsvarande upp till 10 tunnor (800–1000 kilo) strömming på en trilla. Säckarna märktes med trästickor så att man inte blandade ihop säckarna under tiden i Skärså. Flera köpare hade 2–3 dagars resa innan de var hemma. Under den tiden hann strömmingen bli märkbart syrlig.

Söderhamns Kust & Skärgårdsförening

Verksamhetsberättelse för år 2024

Styrelse mm:

Ordförande	Nils Stefansson	Revisorer	Barbro Ahl
Vice Ordförande	vakant		Erik Nilsson
Kassör	Barbro Olsson	Ersättare	vakant
Sekreterare	Denny Månsson		Eivy Nilsson
Övriga ledamöter	Sven Gunnar Johansson, Astrid Forslund, Therese Rohde, Elin Furubom Flyman	Valberedning	vakant
		Bränningen-kommitté	Sture Claesson
			Hans Fryklund
Ersättare	Lennart Nilsson		Curt Risell
	Hans Fryklund		Lennart Andersson
	Anders Burman	Skärgårdarnas Riksförbund och Hembygdsförbundet	Barbro Olsson

Ekonomi, Möten m.m.

-Ekonomi är stabil, vi gjorde en vinst på 7 700kr inkl. finansiella intäkter vilket vi betraktar som acceptabelt då vi inte fick något kommunalt evenemangsbidrag rörande de Österdagar vi arrangerade i juli.

-Under året har styrelsen haft fem protokollförda möten.

-Årsstämman genomfördes 2023-03-21 där Lars Ove Flodberg berättade om fisket förr och nu.

-Österdagarna genomfördes 9-11 juli och en resa till Storjungfrun gjordes 14 juli i tufft väder.

-Innertaket i köket har ersatts med pärlspont, i samband med detta byttes en del elledningar som var klamrade under taklisten, allt detta genomfördes av medlemmar, elarbetet sponsrades av RHEL.

-Föreningen har fortsatt med att dokumentera alla våra föremål. På hemsidan kan man se hur långt vi kommit. Det finns fortfarande mycket information att lägga till och registrera om varje föremål.

-I september hade vi besök av skolbarn från Vågbro.

-1:a Advent serverades Adventskaffe och glögg, såldes 9 halmbockar och 4 båttavlor samt visades utställningen "SJÖFART FÖRR I SÖDERHAMN"

-Fönstret på vår toa har ramlat ut, skall åtgärdas våren/sommaren 2025, fönstret har tillfälligt satts igen med en skiva.

-Under året har två städdagar genomförts. Ett fönster har renoverats.

-Den stora syrenen har friserats kraftigt då den hängde över Hambréusgatan.

-Vår hemsida uppdateras kontinuerligt.

-Komplettering av kontaktuppgifter i medlemsförteckningen ajourförs.

Söderhamn 2025-03-01

Nils Stefansson

Barbro Olsson

Sven Gunnar Johansson

Denny Månsson

Astrid Forslund

Elin Flyman

Lennart Nilsson

Therese Rohde

Verksamhetsplan för 2025

Föreningens uppgift är att värna om och vårda kustens miljö och dess kulturarv och föra detta vidare till kommande generationer. Föreningen vill ge utrymme för den bofasta och yrkesbedrivande befolkningens behov liksom öka möjligheterna till ett rikare friluftsliv och fritidsverksamhet för alla. Vi vill sprida information och kunskap om skärgårdens historia, natur och kultur.

För att lyckas med dessa målsättningar är av största vikt att samarbeta med kommunala organ och andra kulturorganisationer. Vår ambition är att utifrån detta samarbete stimulera till initiativ som gagnar kusten och dess utveckling. Föreningen är ansluten till Gästrik-Hälsinge Hembygdsförbund och Skärgårdarnas Riksförbund.

Jan-mars

Bränningen nr1 manusstopp 21/2. Årsmöte 20/3.

April-juni

Bränningen nr2 manusstopp 27/5. Inbjudan till städdag i början på juni.

Styrelsemöten 10/4, 15/5, 12/6. Den 12/6 bestäms tid för kommande styrelsemöten.

Juli-sep

"Österdagarna" 8-10/7. Visning av Storjungfruns fyr 13/7.

Okt-dec

Bränningen nr3 manusstopp 21/10. Adventsfirande på Gäddan 1:a advent.

Övrigt

Öppethållande på fiskarmuseet Gäddan sker, förutom Österdagarna och Adventskaffet, genom bokning på tel. 070-816 84 11. Helst ser vi att det blir minst 6 personer. Minimipriser 200 kr/grupp.

(Med reservation för ev. ändringar).

/Styrelsen

**Innertaket i köket har ersatts med pärlspont, ett arbete som utfördes av medlemmar.
I samband med detta byttes en del elledningar som var klamrade under taklisten.
Detta sponsrades av Firma RHEL. Det tackar vi för!**

RHEL
INSTALLATIONER

DIN ELEKTRIKER I SÖDERHAMN

073 845 05 75

ANNONS

Budget för verksamhetsåret 2025

Intäkter

Medlemsavgifter	65 000
Anslag o. gåvor	15 000
Lotterier, möten	3 000
Aktiviteter Österdagarna	16 000
Storjungfrun	9 000
Adventskaffe	2 500
Summa intäkter	110 500

Kostnader Gäddan

Försäkringar	2 600
El, VA, Renhållning	17 500
Snöröjning, gräsklippning	5 000
Underhåll av fastighet	5 000
Summa kostnader Gäddan	30 100

Föreningskostnader

Administration	8 000
Medlemsmöten	2 000
Förbrukningsinventarier	4 000
Annonser, broschyrer	2 000
Föreningsavgifter, SRF, Hembygdsförb.	8 000
Bränningen, Hemsidan, Porto,	32 000
Arrangemangsutgifter	11 000
Söderhamns Kommun Båtkostnad Storjungfrun	8 000
Övrigt	3 400
Summa föreningskostnader	64 000
Summa kostnader totalt	110 500

Resultaträkning 2024

2024-01-01 -- 2023-01-01

RÖRELSENS INTÄKTER

Bidrag	12 000	15 000
Övriga rörelseintäkter	90 725	90 500
SUMMA RÖRELSENS INTÄKTER	102 725	105 500

RÖRELSENS KOSTNADER

Handelsvaror	-14 421	-20 604
Lämnade bidrag		-540
Övriga externa kostnader	-82 188	-70 422

SUMMA RÖRELSENS KOSTNADER	-96 609	-91 565
RÖRELSERESULTAT	6 116	13 934

FINANSIELLA POSTER

Övriga ränteintäkter och liknande poster	1 590	1 388
Summa finansiella poster	1 590	1 388

Resultat efter finansiella poster	7 706	15 322
--	--------------	---------------

Resultat före skatt	7 706	15 322
----------------------------	--------------	---------------

ÅRETS RESULTAT	7 706	15 322
-----------------------	--------------	---------------

Balansräkning 2024

2024-12-31 2023-12-31

TILLGÅNGAR

Omsättningstillgångar

Kassa och bank	122 782	113 308
Summa omsättningstillgångar	122 782	113 308
SUMMA TILLGÅNGAR	122 782	113 308

EGET KAPITAL OCH SKULDER

Eget kapital	109 303	93 980
Årets resultat	7 706	15 322
Eget kapital vid räkenskapsårets slut	117 909	109 302,

Kortfristiga skulder

Leverantörsskulder	5 733	4 006
Summa Kortfristiga skulder	5 733	4 006

SUMMA EGET KAPITAL O. SKULDER	122 782	113 308
--------------------------------------	----------------	----------------

Söderhamn satsar för framtida sjöfart

Curt Risell, text och bilder

Curt Risell återkommer här med ytterligare ett färskt spännande reportage. Söderhamn behåller sin betydelse som sjöfartsstad med träindustrin som bas, men i helt andra former än för 150 år sedan. På denna stugsunds bild från 1870-talet, ser man 18 skutor som väntar på att få lasta. Betydligt mer än 18 skutlaster får nog plats i de fartyg som i dag lastar från hamnen i Orrskär. Det får vi läsa om här i Curt Risells reportage.

V ar 36:te timme anlöpte, i snitt, ett fartyg till någon av Söderhamn sex hamnar under fjolåret. Merparten av båtarna lade till vid kaj i Orrskär, som tillhör landets största exporthamnar av sågade trävaror.

Med tron på en ljus framtid för sjöfarten på Söderhamn satsar man nu på en rejäl utbyggnad av Orrskärshamnen med ett tredje kajläge. I mitten på nästa år, 2026, ska den nya 100 meter långa kajen stå klar. Diskussioner om en kran på kajen för effektivare lastning/lossning finns också med. Det kan i så fall innebära en total investering på när-

Stugsund på 1870-talet, för runt 150 år sedan. Här ligger 18 skutor på redden för att få sin last. Den stora byggnaden i mitten är Stugsunds Vårdshus. Dibis XBS 00049A, Lars Brolins samling

Tomi Gladh, vd i Söderhamns stuveri och hamn AB ser framtiden an med tillförsikt efter den stora investeringen i Orrskärshamnen.

mare en kvarts miljard.

-Vi kan se tillbaka på ett bra år, säger Tomi Gladh, vd i Söderhamns stuveri och hamn AB, som sköter driften av de tre kommunala hamnarna Orrskär, Långrör och Stugsund.

-Satsningen på Orrskär innebär att vi framförallt kan öka vår last- och lagringkapacitet men också utrymme för lossning av exempelvis vindkraftprojekt, som vi haft vid tre tillfällen under de senaste två åren.

-Men inte minst kan man se satsningen som tron på en framtida sjöfart på Söderhamn. Orrskär är en av de djupaste och isfria hamnarna på Norrlandskusten med ett djup vid kaj på drygt 12 meter. Det har inneburit att vi kunnat vara konkurrenskraftiga när "träbåtarna" över tid har blivit större.

Vind i seglen

Men vi ska inte glömma att det fanns en tid,

för 150 år sedan, när träskutorna revade seglen i Söderhamnsfjärden och fyllde sina lastrum med bräder och plank. Under den andra hälften av 1800-talet, den så kallade sågverksepoken, var Söderhamn tidvis också den största exporthamnen av sågade trävaror.

Fartygen samlades då i den yttre skärgården i väntan på att isen skulle gå upp i fjärden. På vårvintern 1864 kunde man räkna upp till 428 segelfartyg på red- den. Bräda för bräda handlastades då från de 15 sågverkens

stabbar i Söderhamnsfjärden (12 stycken) och längs Ljusnan. Den epoken är en del Söderhamns historia som sjöfartsstad.

Femtio sågverk

Idag finns ett par sågverk i kommunen och antalet fartyg som angjorde Söderhamns hamnar var 247 stycken under 2024. Att Söderhamn ändå är en av de största exporthamnarna av sågade trävaror beror på att ett 50-tal sågar i Mellansverige till norra Norrland valt Orrskär som utskeppningshamn. Av de andra mindre hamnarna har oljehamnen i Långrör förutom import av oljeprodukter börjat utvecklas för hantering av skogsbränsle och träpellets. I Stugsund

Lasten på däck blir högre och högre för var dag.

Ett av cirka 7 000 virkespaket på väg ombord.

går utvecklingen mot en avveckling. Landhöjningen har gjort att farleden till hamnen blivit allt grundare och fartygen mindre eller så har de bara kunnat lägga till vid kajen

med mindre last.

Hamnen vid sulfatfabriken i Vallvik skeppar ut sin pappersmassa över egen kaj. Sågverket i Ala skickar också en del av sina trävaror

över den egna kajen i anslutning till sågverket och i Sandarne lastar och lossar man bland annat kalk.

Studiebesök

I slutet på januari, en dag med snö i luften, besökte jag Orrskärshamnen och lastningen av fartyget Summer Sea. Driftchefen Olov Eriksson har försett mig med hjälm, skyddsväst och en kopp kaffe innan vi går över hamnplanen mellan staplar av inplastade virkespaket, gaffeltruckar och en vind som biter i kinderna.

-Visst är det dagar när vädret, kylan och vinden, är jobbiga men ser man över hela året är det inte fel att jobba här på kajen, om man gillar att arbeta utomhus, säger förmannen Nils Falkman Hedström.

Hans första jobb efter lumpen var som "extring" i hamnen och där har han blivit kvar, nu som fast anställd sedan många år.

På kajen lämnar truckarna av virkespaketen som slingas och lyfts upp på däck. Lasten under däck, två tredjedelar, är avklarad. Nu lastar man den sista tredjedelen på däck. Totalt kommer Summer Sea att ha närmare 45 000 kubikmeter, eller runt 7 000 virkes-

En tredjedel av den totala lasten stuvats på däck och det tar fem minuter att lyfta upp och lossa ett paket på däck.

Förmannen Nils Falkman Hedström, hoppade in som "extring" efter lumpen, nu är han fast anställd sedan många år.

Tallyn (=godsräknaren) Håkan Westlund håller härifrån koll på inkommande och utgående virkespaket.

paket ombord när hon avseglar mot Egypten. Inte så långt från rekordet på 52 000 kubikmeter.

Den totala exporten av virke från Orrskär under de senaste två åren ligger runt 85 000 kubikmeter. Med ett rekordår då man skepade iväg en miljon kubikmeter.

Nu har jag, i hämlarna på Olov, kommit upp på båten, alltså på lasten, tio meter över kajen eller är det dubbelt så högt. I snön på den halkfria plasten känns höjden i alla fall i kroppen när jag kommer ut på kanten och tittar ner på dom små truckarna. För hamnjobbarna är säkerheten A och O. Det får inte hända några olyckor. Och inte mig heller, så jag håller mig i närheten av stegen som jag klättrade upp för. Bäst så tänker jag.

Efter ett par timmar tar jag av mig reflexvästen och hjälmen och slår mig ner i ett kontor där Tallyn (godsräknaren) Håkan Westlund huserar. Han är en av de 32 anställda

Fartyget Summer Sea är nästan färdiglastat. Två dagar efter att Bränningens Curt Risell tog bilden lämnade hon Orrskär för denna gång med destination Egypten..

Muddringen av det tredje kajläget är i stort sett klar. Här är mudderverket från Gävle. I mitten på nästa år ska även kajbygget vara klart.

i Söderhamns stuveri och hamn AB. Därutöver finns en lista med 25-30 personer som kan ringas in.

Eftersom bolaget servar alla sex hamnarna kan det behövas flera "stuvargång" samtidigt. Två dagar efter mitt besök i hamnen lägger Summer Sea ut och påbörjar sin resa till Egypten. Merparten av trävarorna från Orrskär går till hamnar i Nordafrika, som Egypten och Algeriet.

När grinden fjärröppnas och jag lämnar Orrskär har jag fått en glimt av stuveriverksamheten och det som gör att Söderhamn kan räkna sig som sjöfartsstad ■

Tre tidsepoker och episoder i Söderhamns skärgårdshistoria:

1. Om hur det var förra sekelskiftet blev Kuriren läsare påminda den 15/9 -61 i klippet mitt på denna sida
2. Längst ner en bild från Orn 1954, bild och text från Per-Arne Åkerström
3. Nästa sida. Turistbåten Moas grundstötning 2024.

Sjöresa före tågresa för många passagerare

SK.15.09.61

Det som kring sekelskiftet och ända fram till 1920-talet i hög grad gav liv och rörelse åt järnvägsstationens omgivningar och i icke ringa mån bidrog till resandestrommen, var sommartid skärgårdsbåtarna. Söderhamnarna har i alla tider älskat sin skärgård, och för samfärdseln mellan de folkrika samhällena på fjärdens södra sida och staden samt för förbindelsen mellan fjärdens norra och södra sida fanns en stor och vacker skärgårdsflotta.

Främst bör nämnas båtarna Aegir, Flink I och Flink II, stora gulmålade ångbåtar av samma typ, längd 24 meter, bredd 4,5 meter, hästkrafter 80 och högsta passagerarantal 166. De uppehöll trafiken vid de större bryggorna i inre skärgården samt i yttre skärgården till Sandskär, Midsommarkransen, Tuppen, Stenskär, Ala, Ljusne och Vallvik.

Passagerarna fick uppehålla sig på fördäck, på bänkar efter väggarna i ångpannerummet och i salongen under däck akterut. Det var samma klass överallt. Biljettpriserna var låga men steg under kriget till det dubbla.

Båtarna var postförande mellan

poststationerna i Ljusne och Sandarne samt staden och gjorde två-tre turer per dag. Gångtiden från Söderhamn till vändbryggan i Vallvik uppgick till två timmar.

Alla tilläggsbryggor var försedda med en signalmast med två armar, en för signalering åt utgående och den andra för signalering åt ingående båtar. Signalerna skötte resenärerna om själva.

I inre fjärdens fanns en mängd tilläggsbryggor. Efter norra sidan av fjärdens bl. a. Forsbacka, Fridsbacka, Mariehill, Stenäker, Sandviksudden, Klapparvik, Sofieholm, Källvik, Hörnbacka, Djupvik och Utvik. På södra sidan Stugsund, Grundvik, Ullbacka, Norrbacka, Vad, Vadtorp, Åsbacka, Långör, Lervik och Sandarne. Sandarne hade två bryggor, vilka båda angjordes av Flinkarna.

Den inre tradens båtar var av mindre typ, längd 16,5 meter, bredd 3,75 meter, hästkrafter 70 och högsta passagerarantal 75. De var vitmålade och hette Neptun I, Neptun II, Stugsund, Nocturnus och Blenda. Några av dem saknade aktersalong och hade mycket litet fördäck, de andra var helt överbyggda med sittplatser runt väggarna i

pannrummet. Småbåtarna gjorde täta turer, och låg ibland så nära varandra i avgångstabellen som femton minuter.

Alla skärgårdsbåtarna lade som regel till vid järnvägsstationen både på ut- och ingående. Färden gick ej efter stränderna utan man gick kors och tvärs över fjärden. Turlisten höll man inte så noga på. Bryggor där det inte stod folk och väntade, åkte man förbi.

På sommarsöndagarna var besökarna i skärgården inte pigga på att vänta till sista båtturen, för då kunde det hända att den överfulla båten gick förbi stoppsignalen. I bästa fall, om de väntande var många, kunde det ordnas en extratur, men var det bara ett par personer som blev »akterseglade», fick de ta sig in till staden bäst de ville.

Klippet här, från Kuriren 1961, ingick i en helsida om järnvägen, rörande 100 år sedan järnvägsförbindelsen Söderhamn-Bergvik invigdes 1861. Sign. "INGE" var kanske mindre bevandrad i skärgården, då han blandar in "Midsommarkransen"? Var det den lilla holmen "Midsommar" vid Tuppsundet som spökade?

Söderhamns Motorsällskap, SMS, bildades 1911 och 1924 invigdes klubbhuset på Orn och så här såg det ut i februari 1954 då Kalle Grimstedt "förtöjt" sin Opel Kapitän vid bryggan på Orn med både för- och akterända.

Per-Arne berättar:

"Kalle Grimstedt var skorstensfejarmästare och chef över sotarna. Han hade från början ingen egen båt utan åkte med oss (och andra) ut till Orn och hade där en av tio stycken sovhytter, som fanns uppe på övervåningen. Han skaffade sedan en egen båt och en stuga på Tjockholmen/Hörningarna. Han var aktiv på Orn och i SMS men var aldrig med i styrelsen."

M/S Moa på slipen i Ljusne Foto Per-Arne Åkerström

Ägare till rederiet är Kalle Persson, Skärså, som också arrenderar slipen. Propellern blev en aning stukad men skrovet karade sig undan med endast några mindre repor.

Kulturgärning av Per-Arne Åkerström

Reparationen gick smidigt tack vare Per-Arne Åkerström. På lördag förmiddag ryckte han ut till Ljusne där Moa redan låg på slipen. Han rätade ut de fyra bladspetsarna och slipade till dem. Till hjälp hade han också en gastub, välvilligt utlånad av Tap-pers Mekaniska. Jag har inte tagit något betalt men har inte fått något tack, inte än så länge, säger Per-Arne med glimten i ögat. Men man får se det som en kulturgärning...

Ett stort tack i alla fall från Bränningens redaktion för omsorgen om vårt gemensamma skärgårdssmycke, M/S Moa!

M/S Moa på grund 26 juni 2024

Söderhamns-Kuriren måndagen den 1 juli 2024,
Citat ur journalist Klas Örnklints reportage:

”Det var strax före klockan 22 på onsdagskvällen som Sjöräddningssällskapet Söderhamn fick ett samtal från Sjöräddningen att passagerarbåten M/S Moa hade gått på grund i höjd med Branthäll.

-Vi kom fyra meter fel och körde på en sten, säger kaptenen på Moa, Lars-Erik Mickelsson.

M/S Moa var ute på sin onsdagsräkkryssning, med 21 gäster ombord. Vi fick evakuera passagerarna, berättar Andreas Sjölin, befälhavare på Sjöräddningssällskapet, men vattnet var spegelblankt så det var inte någon dramatik. Allt gick lugnt till väga.

För den ideella föreningen bakom M/S Moa innebar däremot grundstötningen att man får ta fartyget ur trafik ett par dagar, då det blev smärre skador på propellern.

Vi tror att vi ska kunna köra på söndag igen, men vi vet inte säkert, säger Lars-Erik Mickelsson.”

Moa, som fastnat i den steniga botten, drogs loss av Rederi i Olsvik AB:s bogserbåt ”Rio Hagbard” och bogserade Moa till slipen i Ljusne.

Söderhamns Kust & Skärgårdsförening

Ordförande

Nils Stefansson

nils.stefansson@nastefansson.se 070-569 49 47

Kassör:

Barbro Olsson
grimshararna@gmail.com
073-023 57 55

Styrelseledamöter & ersättare

Astrid Forslund, Sven Gunnar Johansson, Therese Rohde och Lennart Nilsson
Ersättare: Lennart Andersson, Anders Burman och Hans Fryklund

Sekreterare

Denny Månsson
dennygoran@gmail.com
0270-13723, 070-3819004

I samarbete med

Bränningen-redaktion:

Sture Claesson (layout), Hans Fryklund (research o. IT),
Curt Risell. Nils Stefansson (ansv. utg.).

Kust & Skärgård
Söderhamn

Kustochskargards-
foreningen

Hemsida: www.skargardsforeningen.se E-post: info@skargardsforeningen.se

Kust & Skärgårdsföreningens målsättning är att värna om kustens och skärgårdens miljö och dess kulturarv.

Se vår hemsida <http://www.skargardsforeningen.se> under **Aktuellt**.

Där finns våra träffar inlagda. Vi träffas för det mesta i vår föreningslokal Gäddan.

Vi jobbar ibland praktiskt med lokalen, ibland diskuterar vi händelser och historier, skriver och katalogiserar, samt inte minst viktigt, tar en kopp kaffe och macka. Vi välkomnar alla som är intresserade av Skärgården och dess miljö.

Medlemsavgiften är 300:-/år Bg 5705-0700

Välkommen att bli medlem!

INBJUDAN TILL ÅRSMÖTE

**Söderhamns Kust- & Skärgårdsförening,
Torsdagen den 20 mars kl. 19.00, Studieförbundets lokal, Källgatan 9**

PROGRAM

Vår före ordförande Lennart Andersson har gjort många resor runt om i Europa, med Skärgårdarnas Riksförbund, för att studera hur man med småskaliga lösningar kan lösa miljö och energifrågor.

Välkommen till årsmötet och hör Lennart berätta om när han (nästan) tappade byxorna på väg till Orkneyöarna

Dagordning

1. Val av ordförande och sekreterare för mötet.
2. Fråga om mötet är stadgeenligt utlyst.
3. Val av två justeringsmän.
4. Verksamhetsberättelse och ekonomisk rapport.
5. Revisionsberättelsen.
6. Fråga om ansvarsfrihet för det gångna verksamhetsåret.
7. Val.
 - A) Val av ordförande för kommande verksamhetsår. Förslag: Nils Stefansson
 - B) Val av 4 styrelseledamöter för en tid av 2 år. Förslag: Therese Rohde, Lennart Nilsson, Denny Månsson, Barbro Olsson.
Val av styrelsesuppleanter för en tid av 1 år. Förslag: Lennart Andersson, Hans Fryklund., Anders Burman
 - C) Val av 2 revisorer för 1 år. Förslag: Erik Nilsson och Barbro Ahl samt två personliga ersättare för dessa.
Förslag: Sven Andersson och Eivy Ängvald
 - D) Val av 3 ledamöter i valberedningen på 1 år. Förslag: Eilert Andersson och Lotten Norling.
 - E) Val av Bränning kommitté. Förslag: Sture Claesson, Hans Fryklund, Lennart Andersson och Curt Risell.
 - F) Val av representanter till Skärgårdarnas Riksförbund. Utses av styrelsen.
 - G) Val av representant till Hembygdsförbundet. Förslag: Barbro Olsson.
8. Fastställande av beslut att ändra stadgarna, ett första beslut togs på medlemmötet 8 nov 2023
9. Förslag till budget och verksamhetsplan för verksamhetsåret 2024
10. Fastställande av årsavgift
11. Behandling av motioner, som inlämnats till styrelsen
12. Anmälda frågor
13. Avslutning,

/styrelsen